

u brzojavu upućenom sudionicima proslave 85-godišnjice rođenja I. Krndelja — također objavljenom u ovoj knjizi).

Na kraju knjige dodani su i registri, i to Registar ličnih imena i Registar geografskih imena što olakšava snalaženje u objavljenoj građi i drugim priložima. Ovaj zbornik građe o Ivanu Krndelju, bez obzira na spomenute primjedbe o opsegu komentara događaja i ljudi koji se u njemu spominju, svakako će korisno poslužiti budućem piscu Krndeljeve biografije i svakom istraživaču povijesti komunističkog pokreta (i političkog i sindikalnog) i uopće radničkog pokreta, jer je u zborniku riječ o čovjeku čiji su život i rad neraskidivi dio toga pokreta. Smatram da će, uz to, ta knjiga dati i poticaje da se pristupi izradi znanstveno zasnovane biografije Ivana Krndelja (do sada su objavljena svega dva priloga znanstvenog značenja o njegovu radu u Zagrebu, i to autorice M. Kolar-Dimitrijević, Rad Ivana Krndelja u Gradskom zastupstvu Zagreba od 1925. do 1928. godine, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, 9—10/1973, 227—241 i Djelatnost Ivana Krndelja u gradskom zastupstvu Zagreba od godine 1925. do 1928, zbornik Iz starog i novog Zagreba, V/1974, 177—189), jer to zaslužuju i njegov život i njegovo djelo, život i djelo komunističkog borca, dosljednog revolucionara.

Bosiljka Janjatović

I. CAZI, S puta reformizma na put klasne borbe. Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije i rad komunista u njemu 1929—1934, Zagreb 1977, 287 str.

Nova knjiga nedavno preminulog Josipa Cazija, »S puta reformizma na put klasne borbe. Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije i rad komunista u njemu 1929—1934«, autora niza knjiga, brošura i članaka o povijesti revolucionarnoga sindikalnog pokreta u Hrvatskoj i Jugoslaviji, u izdanju »Radničkih novina« iz Zagreba, značajan je doprinos povijesnoj literaturi o problemima i na temu sindikata pod utjecajem Komunističke partije Jugoslavije. Pisao ju je jedan od istaknutih sudionika komunističkog političkog i sindikalnog pokreta, koji se, uz to, potrudio da prikupljenim materijalima arhivske provenijencije i onima iz suvremene sindikalne štampe i štampe radničkog pokreta dokaže i pokaže idejnu podlogu komunističkog rada u sindikatima, njihovu djelatnost i politiku za koju su se borili zajedno s drugim radnicima. Knjiga je nastavak dotadašnjeg Cazijeva plodna rada, a zajedno s njegovim drugim radovima, i to »Građom za povijest sindikalnog pokreta u Hrvatskoj 1917—1919. Od obnove sindikalnog pokreta do Kongresa ujedinjenja« (Zagreb 1955), »Građom za povijest sindikalnog pokreta u Hrvatskoj godine 1919—1920. Od Kongresa ujedinjena do Obznane« (Zagreb 1956), knjižicama »Revolucionarni sindikati 1919—1920« i »Komunistička partija Jugoslavije i sindikati« (obje objavljene u Beogradu 1959), te zasebnom cjelinom o Nezavisnim sindikatima (knj. I, Zagreb 1962, knj. II, Zagreb 1964, knj. III u dva sveska, Zagreb 1967) čini cjelovit prikaz razvoja gledišta Komunističke partije o radu u sindikatima,

te njezine plodne djelatnosti na tom području klasne borbe radnika. U štampi je nova Cazijsva knjiga, također na temu rada komunista u Ujedinjenom radničkom sindikalnom savezu Jugoslavije od 1934. do njegove zabrane 1940. godine, pa se iz toga vidi da je J. Cazi tim svojim knjigama obradio u cjelini razvoj politike, programa i akcije Komunističke partije u međuratnom razdoblju. To je, za sada, u nas jedina zaokružena cjelina povijesti komunistički orijentiranih sindikata iz pera jednog autora. Dok se knjižice i knjige J. Cazijsa tiskane do 1967. odnose zaključno na razdoblje stvaranja komunistički orijentiranih sindikata, na program i djelovanje tih sindikata u razdoblju do 1929. godine, dakle, na vrijeme kad je KPJ s uspjehom organizirala i vodila rad najprije Centralnog radničkog sindikalnog vijeća, a nakon zabrane rada tom vijeću, Nezavisnih sindikata, ova nova knjiga govori o novoj etapi razvoja komunističke politike i taktike o radu u sindikatima, govori o teškom vremenu, o vremenu šestojanuarskog režima i velike ekonomske krize, kad je KPJ najprije ostala bez svojih legalnih sindikalnih organizacija, Nezavisnih sindikata, i kad je morala naći i našla nove putove za legalno svoje djelovanje posredstvom sindikalnih organizacija. KPJ je, naime, u čitavom međuratnom razdoblju uvijek povezivala političku sa strukovnom borbom radnika, smatrajući sindikalnu borbu neraskividim dijelom klasne borbe usmjerene na rušenje tadašnjeg i stvaranje novog društva, bez eksploatacije i eksploatiranih, pa je to, dakako, uvijek bio glavni razlog za zabranu komunistički orijentiranih sindikata i za njihove česte progone. Tako je bilo i 1929. godine. Ipak, komunisti su se, poslije raznih pokušaja da stvore vlastite sindikate ili barem grupe u već postojećim (ideja o stvaranju ilegalnih sindikata pokazala se brzo nerealnom, a slično je bilo i sa stvaranjem grupa Revolucionarne sindikalne opozicije), i ovaj put snašli i odlučili se za ulazak u reformističku sindikalnu organizaciju, socijalistički orijentirani Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije (URSSJ) i taj su savez raznih strukovnih sindikata (a također i Savez bankovnih, trgovačkih, osiguravajućih i industrijskih činovnika — SBO'TIĆ — u kojem su bili okupljeni činovnici) uspjeli pretvoriti, boreći se zajedno s drugim radnicima, u klasnu, borbenu radničku organizaciju, kojoj je zbog toga potkraj 1940. zabranjen rad. Na tom putu pretvaranja reformističkih sindikalnih organizacija u organizacije klasne borbe komunisti su imali niz prepreka i teškoća jer socijalisti nisu lako predavali svoje stečene pozicije u ustanovama za zaštitu radnika i u višim forumima URSSJ-a, a komunistima nije pogodovala ni situacija u društvu, ni u sindikalnom pokretu, razdijeljenom na niz struja i strujica od poslodavačkih sindikata do ekspoziture Hrvatske seljačke stranke među radnicima. Tako komunisti i njihovi simpatizeri vode borbu za bolje radne i materijalne uvjete svih radnika, povezujući tu borbu s političkom borbom koju predvodi Komunistička partija, ali se bore s raznim drugim strujama u sindikalnom pokretu, nastojeći premostiti razlike među njima i uspostaviti jedinstvo sindikalne akcije. O svemu tome opsežno se govori u ovoj knjizi Josipa Cazijsa.

Kompozicijski je tekst podijeljen na Uvodni, Prvi i Drugi dio, te Zaključak. U Uvodnom dijelu, pod naslovom Reformizam u klasnom radničkom pokretu, autor obrazlaže pojavu reformizma u našem i međunarodnom radničkom pokretu, služeći se literaturom ali prvenstveno svojim objavljenim i neobjavljenim istraživanjima, te iskustvom dugogodišnjega sindikalnog funkcionara. Taj je dio, kao i Prvi i Drugi dio, podijeljen na poglavlja, a ova su opet razdijeljena odjeljcima, pa se tako dobila preglednost u izlaganju. Šteta je ipak što je autor

poglavlje o međunarodnom reformizmu stavio na kraj toga Uvodnog dijela, pa se tako dobiva utisak kao da je reformizam u nas bio pojava koja se razvijala nismo međunarodnog reformizma. No, pažljivi čitalac i pored te, više-manje, formalne zamjerke vidjet će da je autor uvijek vezivao reformizam u radničkom pokretu u nas s međunarodnim reformizmom, ali mu je, stavljajući ga u prvi plan, odnosno prvi po redoslijedu opisivanja, dao pravo mjesto i ulogu u radničkom pokretu u našim zemljama. Cazi je u tom dijelu dao pregled nastanka reformizma u njegovoj političkoj i sindikalnoj dimenziji, njegovu negativnu ulogu u stvaranju jedinstvenog radničkog pokreta u nas, i političkog i sindikalnog, njegovo potpomaganje ili barem neodupiranje buržoaskom društvenom sistemu, njegove glavne tendencije nakon osnivanja komunistički orijentiranih sindikata i na kraju stvaranje Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije 1925. godine kao organizacije koja je, zapravo, ujedinila reformiste u sindikalnom pokretu (uz neke izuzetke, među kojima se posebno ističe Opći radnički savez, organizacija što je formalno pripadala URSSJ-u, ali se već 1930. godine od njega odvojila zbog, uglavnom, osobnih sukoba). Dakle, Cazi obrađuje reformizam u našem radničkom pokretu od njegova nastanka pa sve do 1925. godine, određujući njegove organizacije, njegovu ideologiju i politiku, a zatim, na kraju, govori o organizacijama, politici i programu međunarodnoga reformističkog pravca, o kojem je reformizam u nas umnogome ovisio.

Prvi dio ove knjige ima naslov Ilegalni sindikati i sindikalna politika KPJ, a razdijeljen je u osam poglavlja (Šestojanuarska diktatura i njena obilježja, Ilegalni rad Nezavisnih sindikata, S linije općih političkih zahtjeva na liniju djelomičnih ekonomskih borbi, Sindikalne, tvorničke, radioničke grupe i komiteti, Zaokret u politici KPJ prema sindikatima, Revolucionarna sindikalna opozicija, Antifašistički proleterski front, Pretvaranje reformističkih sindikalnih organizacija u organe klasne borbe i IV zemaljska konferencija), koja su opet razdijeljena na niz odjeljaka (osim prvog poglavlja), pa se i time postigla preglednost u izlaganju. Ovo je dobar pregled situacije u kojoj se našao komunistički sindikalni pokret u uvjetima šestojanuarske diktature i solidna detaljna obrada programa, politike, taktike i tendencija rada KPJ u sindikatima. Najprije je ocrtana globalna situacija, odnosno razvoj gledišta KPJ o radu u sindikatima, a zatim i njihova primjena u raznim dijelovima Jugoslavije. Cazi je za ovaj dio teksta iskoristio objavljene i neobjavljene izvore arhivske i druge provenijencije, obilno ih citirajući, pa je tako iscrpno opisao i ilustrirao najvažnija zbivanja u stvaranju politike i taktike, te prakse KPJ u radu u sindikatima u vrijeme žestokog terora šestojanuarskog režima. Uspješno je prikazao razvoj gledišta KPJ o radu u sindikatima i dao naznake osnovnih tendencija njihova ostvarenja.

Drugi dio Cazijske knjige, s naslovom Organizaciono-politički razvoj Ujedinjenoga radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije, podijeljen je na 12 poglavlja (Šestojanuarska diktatura i Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije, Drugi redovni kongres URSSJ, Pokrajinske konferencije URSSJ za Hrvatsku i Slavoniju, Razvitak pokrajinskih organizacija URSSJ u ostalim krajevima zemlje, Sukob između sindikata amsterdamskog pravca ORSJ i URSSJ, Profašistički režimski sindikati, nacionalna i vjerska udruženja među radnicima, Pokušaj obnove Socijaldemokratske stranke Jugoslavije, Sukob socijalista i komunista u Pokrajinskom odboru URSSJ Hrvatske i Slavonije — Pokrajinska konferencija, Pokrajinski odbor URSSJ i Opći radnički savez u Dalmaciji, Treći kongres URSSJ i njegovi programski principi, Rad komunista među sindikalno

organiziranim ženama i u masovnim organizacijama žena i Radnička omladina u klasnim radničkim sindikatima), a ona su opet razdijeljena na odjeljke koji svaki za sebe ima posebni naslov. Taj dio govori o antikomunističkim snagama tadašnjeg sindikalnog pokreta, o borbi komunista sa socijalistima, koji se žestoko opiru, pogotovo u višim forumima URSSJ-a, nezaustavljivom napredovanju komunista i njihovih simpatizera, a posebice ideji o stvaranju jedinstva sindikalnog pokreta. To je glavina toga dijela, kojemu su dva posljednja poglavlja svojevrsan dodatak ne samo po tematici nego i po razdoblju o kojem govore. Naime, jedno poglavlje govori o radu komunista među ženama, a drugo među omladinom, i to u razdoblju od prije 1929. pa sve do 1940, do zabrane rada URSSJ-u. Iako malo strše u odnosu na osnovnu problematiku, ta poglavlja dopunjuju autorovo izlaganje o politici, taktici i praksi KPJ u sindikatima, jer je ta stranka veliku pažnju posvećivala upravo radu s brojnim dijelom radničke klase — ženama i omladinom. I ovaj je dio napisan na osnovi izvora, i to uglavnom suvremene sindikalne štampe, a tek vrlo mali njegov dio nastao je na osnovi arhivskih izvora (koji su, doduše, uglavnom za područje Hrvatske i Slavonije, sačuvani u fondu Radničke komore i pojedinih strukovnih saveza u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske). No, bez obzira na tu nepotpunost u upotrebi arhivskih izvora, Cazi je i u ovom, drugom dijelu uspješno prikazao osnovne probleme rada komunista u sindikatima, probleme koji sada nisu izvirali iz same KPJ nego prije svega iz ostalih snaga u sindikalnom pokretu, a one su bile antikomunističke i po programu i po praksi.

Na kraju je Zaključak u kojem se rezimira tekst svih dijelova knjige, pa taj dio zapravo sintetički prikazuje čitavu temu: razvoj sindikalnog pokreta u vrijeme šestojanuarskog režima s težištem na prikazu politike i prakse KPJ u sindikatima.

Nakon teksta slijede Skraćenice, zatim Kazalo osobnih i Kazalo zemljopisnih imena, popis literature, što, dakako, omogućuje pregledan uvid i snalaženje u knjizi.

Na kraju se može reći da ova knjiga J. Cazića (a njezin drugi dio će sigurno uskoro izići iz štampe) ne samo što dopunjuje njegove prethodne radove u smislu uvida u razvoj programa i djelovanja KPJ u sindikatima nego je i koristan prilog povijesnoj literaturi o sindikalnom pokretu, osobito njegovom revolucionarnom dijelu. Ona je to zbog toga što daje vrlo dobar uvid u probleme programa, politike i prakse raznih struja u sindikalnom pokretu u vrijeme šestojanuarskog režima, tj. za razdoblje 1929—1934. Razvoj gledišta KPJ o radu u sindikatima i praksa komunista u URSSJ-u uvijek su prikazani u odnosu prema reformističkim sindikatima i drugim strujama u sindikalnom pokretu, pa se tako dobilo pravo značenje i uloga komunista u sindikalnom pokretu, tom važnom dijelu radničkog pokreta, pokretu koji je imao veliko značenje za organiziranje radničke klase i njezino usmjeravanje u žestokoj klasnoj borbi koju je vodila protiv političkog i ekonomskog sistema građanske Jugoslavije.

Bosiljka Janjatović